O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI

ZAMONAVIY INNOVATSION TADQIQOTLARNING DOLZARB MUAMMOLARI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI: YECHIMLAR VA ISTIQBOLLAR

mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami

(2024-yil 17-18-may)

(2-qism)

JIZZAX-2024

“Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar” mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami – Jizzax: O‘zMU Jizzax filiali, 2024-yil 17-18-may. 461-bet.

Respublika miqyosidagi ilmiy-texnik anjuman materiallarida zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari sohasidagi innovatsion tadqiqotlar aks etgan.

Globallashuv sharoitida davlatimizni yanada barqaror va jadal sur’atlar bilan rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar samarasini yaxshilash sohasidagi ilmiy-tadqiqot ishlariga alohida e’tibor qaratilgan. Zero iqtisodiyotning, ijtimoiy sohalarni qamrab olgan modernizatsiya jarayonlari, hayotning barcha sohalarini liberallashtirishni talab qilmoqda.

Ushbu ilmiy ma’ruza tezislari to‘plamida mamlakatimiz va xorijlik turli yo‘nalishlarda faoliyat olib borayotgan mutaxassislar, olimlar, professor-o‘qituvchilar, ilmiy tadqiqot institutlari va markazlarining ilmiy xodimlari, tadqiqotchilari, magistr va talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlari natijalari mujassamlashgan.

Mas’ul muharrirlar: DSc.prof. Turakulov O.X., PhD. O‘ralov A.I.

Tahrir hay’ati a’zolari: p.f.d.(DSc), prof. Turakulov O.X., b.f.f.d. (PhD) O‘ralov A.I., t.f.f.d.(PhD), dotsent Abdumalikov A.A., t.f.n., dots. Baboyev A.M., t.f.f.d.(PhD), dots. Abduraxmanov R.A., p.f.f.d.(PhD) Eshankulov B.S., p.f.n., dots. Alimov N.N., p.f.f.d.(PhD), dotsent Alibayev S.X., p.f.f.d. (PhD) Halimov O‘.H., p.f.f.d.(PhD), dotsent Karshiyev A.A., f.f.f.d.(PhD), dotsent Sindorov L.K., t.f.f.d. (PhD), dotsent Nasirov B.U., b.f.f.d. (PhD), dotsent Mustafaqulov M.A., f.f.f.d. (PhD) Alibekov D.A.., f-m.f.f.d. (PhD) Sharipov X.F., ps.f.f.d.(PhD) Norbekova B.Sh., i.f.n., dots. Tsoy M.P., Qayumov O.A., Jo‘rayev M.M.

Mazkur to‘plamga kiritilgan ma’ruza tezislarining mazmuni, undagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlarning to‘g‘riligi hamda tanqidiy fikr-mulohazalar, keltirilgan takliflarga mualliflarning o‘zlari mas’uldirlar.

jamiyatning siyosiy va huquqiy tizimdagi samarali faoliyat ko‘rsatishining asosiy talablaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Исмоилов З. Ҳокимият ва ҳуқуқ маданияти. Ҳаёт ва қонун. 1998-й №7-78-б.
2. Тоджихонов У, Саидов Н Ҳуқуқий маданият назарияси Т2. -Т Ўз. Р ИИВ Акад. 1998.
3. Махмудов Р. Ҳуқуқ ва маданият. Т. Ўзбекистон, 1994 йил 4-б.
4. Малая Советская энциклопедия. -Т5-М, 1959-С.238.
5. Алексеев С. С Механизм и правового регулированиява социалистическом государство. – М.-1996 г с 176.
6. Ковалзон М.Я Место понятие, «Культура» в системе категория истарического материализма 1976-С122.
7. Таджиханов У., Саидов А. Ҳуқуқий маданият назарияси. 1-том. 1998 й. 28-бет.
8. Кушкмна Е.И. Познание, язык культура. М.Г.У. 1984. 40-бет.
9. Kamolov D., Eshonqulov R. DEMOKRATIYANING AXLOQIY JIHATLARI //International scientific and practical conference. – 2024. – Т. 1. – №. 1. – С. 37-42.

YOSHLARI TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHDA MATEMATIKANING O‘RNI (IJTIOMIY FALSAFIY TAHLIL)

Nabiyev Farux Abduraximovich
Namangan davlat universiteti tadqiqotchisi

Annotatsiya: Ko‘pincha kuchli fan sifatida qaraladigan matematika yosh ongning kognitiv rivojlanishini shakllantirishda asosiy rol o'ynaydi. Ushbu maqola ushbu muhim rolning ijtimoiy-falsafiy jihatlarini o'rganadi, matematika zamonaviy dunyoning murakkabliklarida harakat qilish uchun zarur bo'lgan tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish qobiliyatlari va kognitiv qobiliyatlarni qanday rivojlantirishini o'rganadi. Matematik ta'limning ijtimoiy va falsafiy oqibatlarini tahlil qilib, ushbu maqola nafaqat individual intellektlarni shakllantirishga, balki jamiyat tuzilmalari va taraqqiyotiga ham chuqur ta'sir ko'rsatadi.

Kalit so‘zlar: Matematika, kognitiv rivojlanish, tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish qobiliyatlari, ijtimoiy-falsafiy tahlil, matematik savodxonlik, ijtimoiy ta'sirlar, ta'lim imperativi, intellektual qiziquvchanlik, matematik qidiruv, o'zgartiruvchi kuch.

Matematika insonning intellektual yutuqlarining poydevori bo'lib, uning aniqligi, universalligi va koinotni boshqaradigan yashirin naqshlarni ochish qobiliyati bilan hurmat qilinadi. Ilm-fan, muhandislik va tijoratda amaliy qo'llanilishidan tashqari, matematika yosh ongning kognitiv rivojlanishini shakllantirish uchun

muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Texnologiyaning jadal rivojlanishi va murakkab ijtimoiy muammolar davrida matematik tafakkurni rivojlantirish eng muhim ta'lim talabi sifatida paydo bo'ldi.

Matematik ta’limning ijtimoiy-falsafiy ahamiyati sinf doirasidan tashqariga chiqib, inson faoliyatining har bir jabhasini qamrab oladi. Matematik fikrlashning murakkab gobelenini ochish orqali biz nafaqat jismoniy olamning tuzilishi, balki inson ongining o'zi haqida ham tushunchaga ega bo'lamiz. Ushbu maqola yoshlarning intellektual landshaftini shakllantirishda matematikaning chuqur rolini o'rganish, uning tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish qobiliyatlari va kengroq kognitiv rivojlanishga ta'sirini o'rganish uchun sayohatga chiqadi.

Axborotning haddan tashqari yuklanishi va tez texnologik o'zgarishlar bilan ajralib turadigan zamonaviy dunyoning murakkabliklarini kezar ekanmiz, tanqidiy va analitik fikrlash qobiliyati hech qachon bu qadar muhim bo'lmagan. Mantiqiy fikrlash va tizimli muammolarni echishga urg'u bergan matematika yosh o'quvchilarni noaniqlik va noaniqlik labirintida yo'naltiruvchi mayoq bo'lib xizmat qiladi. Matematikani o'rganish orqali odamlar nafaqat matematik usullarning repertuarini, balki qat'iylik, aniqlik va intellektual qiziquvchanlik bilan ajralib turadigan fikrlashni ham rivojlantiradilar.

Bundan tashqari, matematik ta'limning ijtimoiy oqibatlari individual bilish doirasidan tashqarida ham aks etadi. Matematik jihatdan savodli aholi ilm-fan yutuqlari bilan shug'ullanish, ongli qarorlar qabul qilish va iqtisodiy farovonlik va ijtimoiy taraqqiyotga hissa qo'shish uchun yaxshi jihozlangan. Sifatli matematik ta'limga sarmoya kiritish va matematik izlanish madaniyatini rivojlantirish orqali jamiyatlar odamlarga yigirma birinchi asrning qiyinchiliklariga ishonch va chidamlilik bilan qarshi turish imkoniyatini berishi mumkin.

Masala yechish malakalari va matematik savodxonlik:

Matematikaning o‘ziga xos muammolarni yechish xususiyati yosh o‘quvchilarda qiyinchiliklarni yengish va ijodiy yechim topish uchun chidamlilikni singdiradi. Murakkabligi ortib borayotgan matematik muammolar bilan kurashish orqali odamlar turli kontekstlarda qo'llaniladigan strategiyalar va evristik vositalar to'plamini ishlab chiqadilar. Bundan tashqari, matematik savodxonlik odamlarni tobora ortib borayotgan ma'lumotlarga asoslangan dunyoda harakat qilish qobiliyati bilan jihozlaydi, bu ularga miqdoriy ma'lumotlarga asoslangan holda sharhlash, tahlil qilish va ongli qarorlar qabul qilish imkonini beradi.

Matematika va kognitiv rivojlanish:

Matematikani o'rganish xotira, diqqat va fazoviy fikrlash kabi turli xil aqliy qobiliyatlarni mashq qilish orqali kognitiv rivojlanishni rag'batlantiradi. Asosiy arifmetik operatsiyalardan tortib, mavhum matematik tushunchalargacha, matematik o'rganishning har bir bosqichi neyron aloqalarni rivojlantiradi va kognitiv moslashuvchanlikni oshiradi. Bundan tashqari, matematikaning fanlararo tabiati o'quvchilarni turli xil nuqtai nazarlarga ega bo'lishiga yordam beradi, fanlararo fikrlashni rag'batlantiradi va muammolarni hal qilishda yaxlit yondashuvni rivojlantiradi.

Matematik ta’limning jamiyatga ta’siri:

Matematik ta'limning ta'siri jamiyat tuzilmalari va taraqqiyotni shakllantirish uchun individual kognitiv rivojlanishdan tashqariga chiqadi. Matematik jihatdan savodli aholi fuqarolik hayotida ishtirok etish, ilm-fan yutuqlari bilan shug'ullanish va iqtisodiy o'sish va innovatsiyalarga hissa qo'shish uchun yaxshi jihozlangan. Bundan tashqari, sifatli matematik ta'limdan teng foydalanish ta'lim darajasidagi nomutanosibliklarni bartaraf etish va ijtimoiy harakatchanlikni rag'batlantirish uchun muhim ahamiyatga ega.

Matematika va inson tushunchasiga falsafiy qarashlar:

Falsafiy nuqtai nazardan, matematika haqiqatga intilish va tabiiy dunyoni boshqaradigan universal tamoyillarni o'rganishni o'zida mujassam etadi. Matematik tushunchalarning mavhum tabiati madaniy va vaqtinchalik chegaralardan oshib, inson aql-zakovatining universalligidan dalolat beradi. Tarix davomida faylasuflar matematik mavjudotlarning ontologik holati haqida fikr yuritib, ularning inson idrokidan mustaqil mavjudligi va voqelik haqidagi tushunchamizni shakllantirishdagi roli haqida fikr yuritdilar.

Xulosa:

Xulosa qilib aytish mumkinki, matematika yoshlarning kognitiv rivojlanishida, ularning fikrlash shakllarini, muammolarni yechish qobiliyatini va kengroq intellektual imkoniyatlarini shakllantirishda ko‘p qirrali rol o‘ynaydi. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirishdan tortib, jamiyat taraqqiyotiga hissa qo‘shishgacha bo‘lgan matematik ta’limning ijtimoiy-falsafiy ta’siri chuqur va keng qamrovlidir. Matematikaning utilitar qo'llanmalaridan tashqari o'ziga xos qiymatini tan olish orqali biz uning kelajak avlodlar ongini shakllantirishdagi o'zgartiruvchi kuchini chuqurroq anglashimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Piaget, J. (1970). "Genetic Epistemology." New York: Columbia University Press.

2. Vygotsky, L. S. (1978). "Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes." Cambridge, MA: Harvard University Press.

3. National Council of Teachers of Mathematics. (2000). "Principles and Standards for School Mathematics." Reston, VA: Author.

4. Boaler, J. (2016). "Mathematical Mindsets: Unleashing Students' Potential through Creative Math, Inspiring Messages, and Innovative Teaching." San Francisco, CA: Jossey-Bass.

5. Sowell, E. J. (1989). "Effects of Mathematics Instruction on Understanding: Solving Problems in Flexible and Reflective Ways." Review of Educational Research, 59(3), 315-328.

MADANIY MEROSLARNI O‘RGANISHNING IJTIMOIY-PEDAGOGIK AHAMIYATI

Ruzinov Baxtiyor Asqarovich
Namangan davlat universiteti tadqiqotchisi